

שבועת יוסף הצדיק

[א]

כיבוד אב ואם לב"נ

ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים. ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך. ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה.

עי' בספר פנים יפות על התורה שהק' מה מועיל השבועה שהשביעה יעקב אבינו ע"ה את יוסף הרי מיד כשצוהו לקוברו בא"י אז חל עליו מצות כיבוד אב ואם א"כ הוי נשבע לקיים את המצוה שאינו חל. (עי' לקמן שנחלקו הראשונים האם לוקה משום בל תאחר) ותל' עפ"י הגמ' בנדרים דף ח, א. אמר ר' גידל אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והלא מושבע ועומד מהר סיני. א"כ רק אחרי קבלת התורה בהר סיני יש את הכלל שאין שבועה חל על מצוות. [ועי' בספר חבצלת השרון שהק' על הפני"פ מדברי החזו"א שזה שאין שבועה חל על מצוות אינו משום הכלל דאין שבועה חל על שבועה ואז דווקא ב"מושבע" מהר סיני אלא יסוד הדין הוא שאין שבועה חל על חיוב, א"כ לא משנה אם הוא חיוב מהר סיני או חיוב אחר ואכמ"ל.] עוד כ' שאפילו אם נאמר שאע"פ שאינו חל אבל בכל זאת יש ענין בהשבועה כמו שמסיק בנדרים "אלא הא קא משמע לן דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה", ולכן השביעו. עדיין ק' למה הגמ' בנדרים לומדת את זה מפסוק בתהילים הרי יש לנו פסוק מפורש בפרשתינו. עוד כ' שם ליישב עפ"י דברי הרמב"ן שלא השביעו אלא בשביל שפרעה יסכים שיקברו אותו בא"י, א"כ אינו מוכרח לומר שבאמת חל השבועה.

והנה מה שהוא נוקט שבני יעקב נצטוו על מצות כיבוד אב ואם אינו פשוט כלל. דיש לדון באמת האם ב"נ נצטוו על כיבוד אב ואם. והנה הר"מ כ' בפ"ה מהל' מלכים ה"א וז"ל הגר אסור לקלל אביו העכו"ם ולהכותו ולא יבזהו כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שהרי זה מבזה אביו אלא נוהג בו מקצת כבוד. משמע שיש חיוב כיבוד אב ואם לב"נ דאלת"ה אין כאן "מקדושה חמורה לקלה". [ועי' באג"מ חיו"ד ב סי' קל שמפרש בדברי הר"מ שיש חיוב מחמת הכרת הטוב ולכן אינו חייב אלא במקצת כבוד שגם גוי אינו חייב בכל דיני כבוד אלא רק בכדי שלא יהיה כפוי טוב.] וכן יש כאלה שרוצים להוכיח מדברי רבינו ניסים גאון ריש מס' ברכות שב"נ מצווים על מצוות שכליות. א"כ ממילא מצווים על כיבוד אב ואם שאין לך מצות שכלי יותר מזה.

אבל לכ' מדברי הגמ' בקידושין דף לא, א. מבואר שאין חיוב. שהגמ' מספרת על דמא בן נתינה שפעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים ריבוא ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו לשנה האחרת נתן הקדוש ברוך הוא שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו

ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא וא"ר חנינא ומה מי שאינו מצווה ועושה כך מצווה ועושה עאכו"כ דאר"ח גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה עכ"ל הגמ'. הרי לן להדיא שאין ב"נ מצווה. וראיתי בשם ס' נחל אשכול שהכוונה עפ"י ב"ק לח, א עה"פ "ראה ויתר גוים" מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירן להם. איתגורי אתגר אם כן מצינו חוטא נשכר אמר מר בריה דרבנא לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר. א"כ זה הפשט בדמא בן נתינה שאע"פ שבאמת הוא מצווה על כאו"א אבל לגבי השכר נחשב כאינו מצווה ועושה. אבל לכ' זה אינו שהרי כתוב בגמ' ומה מי "שאינו מצווה" ולא כתוב שאינו מקבל שכר כמצווה.

והא דמשמע מהר"מ שהם כן מצווים י"ל עפ"י דברי הגרע"א בהגהותיו על שו"ע יו"ד סי' רמא סעי' ט בשם הפרמ"ג שאין כוונת הר"מ שמחוייבים, אלא שלפי נימוסיהם הם מכבדים הוריהם אז אם גר יפטור יאמרו באנו מקדושה חמורה וכו'. ולפי"ז יש ליישב קושיית הגרמ"פ למה רק במקצת כיבוד, דהיות ואין החיוב אלא משום שלא יאמרו וכו' אז די אם יקיימו מקצת כיבוד דאז אין את הטענה.

בעיקר קושיית הפני"פ עי' במהרי"ל דיסקין שלכן לא אמר יעקב אבינו ע"ה בלשון צווי אלא בלשון בקשה "אם נא" כדי שלא יהיה לו חיוב כאו"א וממילא יחול השבועה. אבל לכ' זה חידוש גדול דאם האב ביקש אז כבר גילה דעתו שזה רצונו א"כ בפשטות כבר התחייב בכאו"א. ועי' כתובות פה, א בתוס' שיש חיוב על היתומים לפרוע חובות אביהם מטעם כיבוד אב ואם, והרי שם האב לא צוה להם לפרוע חובו אלא שמוכן שזה רצונו וממילא יש חיוב.

[ב]

אין למדים מקודם מתן תורה

לעיקר קושייתו דנלמד מיעקב אבינו ע"ה שנשבעין לקיים מצוה, יש ליישב עפ"י דברי הירושלמי (הובא בתוס' למס' מו"ק כ, א) לגבי אבילות שבעה, שא"א ללמוד מפרשתינו דכ' ויעש לאביו אבל שבעת ימים, משום דהוי קודם מתן תורה ואין למדים מקודם מתן תורה. (ועי' בשאילתות דר' אחאי גאון סי' לה שרצה ללמוד חיוב אבילות מיעע"ה, ודחה דאולי שאני יעקב שהיה חשוב.) א"כ י"ל דלכן אין ללמוד ג"כ לגבי שבועה לקיים מצוה. אבל א"כ צ"ע שהרי התוס' בדף ח, ב מביאים דברי הירושלמי שלומד דאין מערבין שמחה בשמחה מהא דכתיב "מלא שבועה זאת".

והנה השבו"י ח"א סי' כו דן האם אבל שיושב על הקרקע מותר לו לקום בפני אדם נכבד. ורצה להוכיח מיעקב אבינו ע"ה שאע"פ שהיה חולה כתיב "ויתחזק ישראל וישב על המטה" לכבוד יוסף. ודן שם דאולי א"א ללמוד מקודם מתן תורה (כשיטת הירושמי) ובסוף מביא בשם מהר"י חגיז שבדבר שיש טעם אפשר ללמוד מקודם מתן תורה. והמעייין בתוס' בדף ח, ב יראה שאחרי שהביא הירושלמי ללמוד מ"מלא שבועה זאת" כ' שאולי יש בזה טעם (שאינן מערבין וכו') שלא יכול לשמוח בכל אחד כמו שצריך. וצ"ע למה הרגיש מחוייב לתת קצת טעם. אבל לדברי שבו"י ניחא שאולי רצה בזה ליישב הסתירה בירושלמי דכאן לגבי אין מערבין יש טעם ולכן אפשר ללמוד מקודם מתן תורה משא"כ לגבי אבילות שבעת ימים. ודו"ק.

שו"מ בס' פרד"י (בראשית פרק נ פסוק י) בשם ס' לוית חן לתרץ הסתירה בדברי הירושלמי עפ"י מש"כ הט"ז ביו"ד סי' שצז ב (בשם מהר"ם בהל' שמחות) דספק אבילות לקולא משום שיש באבילות משום ביטול מצוות, שנוהג בשבת בדברים שבצינעא. ויש בו גם משום ביטול תורה כל שבעה. א"כ זה שייך אחרי מתן תורה אבל לפני מתן תורה אין חשש ביטול מצוות. א"כ א"א ללמוד מזה שהיה אבילות נהוג מלפני מתן תורה שאז לא היה משום ביטול מצוות, שינהוג גם אחרי מ"ת שיש כבר חיוב מצוות. ועי"ע בלוית חן שמתרץ בזה קושית היפה תואר איך אפשר ללמוד מבני אהרן שכ' "ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים" הרי תמיד אומרים שאני כהנים דריבה להם הכתוב מצוות יתרות. ולהנ"ל ניהא דרק אם מחמירים אפשר לדחות משום דריבה להם מצוות יתרות אבל כאן הוא חומרא שמביא לקולא, א"כ יש ק"ו אם לכהנים נהוג כ"ש לישראלים.

עוד הביא שם מחת"ס תירוץ עפימ"ש הרמב"ן לבאר ההמשך של הפסוקים "בנים אתם לה' אלוקיכם" ו"לא תשימון קרחה וכו'" דהיות ואנו בנים להקב"ה אין להצטער יותר מדי על מיתת קרובים שעדיין יש לנו ה"אבא". א"כ י"ל שרק לאחר מתן תורה נקראו בנים ולא לפני מתן תורה. א"כ מזה שיש ניהוג אבילות לפני מתן תורה אין להוכיח ששייך גם אח"כ דאולי במצב של "בנים אתם לה'" אין אבילות כלל.

בדברי הר"מ לכ' יש סתירה האם אפשר ללמוד מקודם מתן תורה. דבפ"א מהל' אבל ה"א כ' וז"ל מצות עשה להתאבל על הקרובים שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'. (ועי' ברדב"ז שמפרש שהוכחת הר"מ מזה שטען אהרן שאסור לו לאכול קדשים משום אבילות ע"כ שאבילות מה"ת דאלת"ה איך אבילות דרבנן דוחה חיוב מה"ת.) ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה. אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבילות ושבעת ימי המשתה. משמע שאין ללמוד מלפני מתן תורה. ואילו בהל' ערכין פ"ו הל' לא והל' לג כ' וז"ל יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו, ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום בל תאחר ולא יחל דברו, ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כשאר הנדרים. ראייה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. הרי ששפיר דמי ללמוד מלפני מתן תורה.

וצ"ל דשם הרי מביא פסוק שמוכיח שאין אבילות אלא יום אחד דכתיב ואכלתי חטאת היום וכו' דדוקא אותו יום ולא אח"כ, לכן א"א ללמוד מיעקב אבינו ע"ה, משא"כ בשאר מקומות שפיר דמי. שו"מ בס' אבן האזל על הר"מ שמפרש שהלשון ניתנה תורה ונתחדשה הלכה משמע שבאמת אפשר ללמוד מיעקב אבינו ע"ה רק שבמתן תורה נשתנה הדין. והר"מ דקדק בלשונו ולא כ' שאין למדין מקודם מ"ת.

[ג]

נשבע לקיים את המצוה

בעיקר הענין של נשבע לקיים את המצוה נחלקו הראשונים, דעת בעל המאור במס' שבועות פ' שבועות שתיים בתרא והר"ן לנדרים ה,א שאע"פ שליכא קרבן בנשבע לקיים את המצוה אבל מלקות משום בל יחל איכא. דכל המיעוט הוא מהא דכתי' "להרע או להיטב" והיות שאינו יכול לישבע לבטל מצוה גם לקיים אינו יכול. א"כ אינו מיעוט אלא

לענין קרבן ולא למלקות. [ולפי"ז מיושב קושיית הפני"פ ששפיר השביעו ליוסף משום הלאו] אבל דעת הרמב"ן במלחמות דגם לענין מלקות איתמעט משום דכתי' לא יחל דברו ודרשינן אבל מיחל הוא לחפצי שמים. (שלא רק נשבע לבטל את המצוה נתמעט אלא אפילו נשבע לקיים את המצוה ג"כ.) וכ"ה ברמב"ן עה"ת. (במדבר ל, ג.)

ועי' בקצות החושן סי' עג,ה שרצה לחדש שאפילו להרמב"ן אף שאין כאן לא קרבן ולא מלקות אבל איסור יש בעובר על שבועתו, דאלת"ה איך יועיל השבועה "לזרוזי נפשיה" הרי אינו עובר בכלום. [ולפי"ז ג"כ מיושב קושיית הפני"פ כנ"ל] וק' שהרי אם מקור הרמב"ן הוא הדרשה "אבל מיחל הוא לחפצי שמים" א"כ אין מקור לאיסור זה אז מהיכ"ת שחל השבועה לענין איסור. ועי' לשון הרמב"ן עה"ת וז"ל אבל השבועות אינן כלל אלא לאסור את המותר, **אינן נוהגות בדבר מצוה כלל**, לא בבטול מצות לא תעשה ולא בקיומו, ולא בביטול מצות עשה כגון שבועה שלא אעשה סוכה ושלא אניח תפילין ואפילו בקיום מצות עשה אינן חלות, **שאלו נשבע לקיים את המצוה ולא קיים אינו מתחייב בה משום שבועה ולא מלקות ולא קרבן**, אלא דשרי ליה לזרוזי נפשיה דכתיב (תהלים קיט קו) נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך. הרי לן להדיא שאינו חל כלל. וע"ע במאירי לנדרים (שם) שכ' שאם עבר על שבועתו הוי שבועת שוא. ואם נאמר שחל עכ"פ ל"איסור" למה הוי שבועת שוא הרי מי שנשבע ועבר על שבועתו אינו עובר על שבועת שוא. ולענין קושייתו נר' לתרץ שאע"פ שלא חל השבועה כלל אבל אם "נשבע" לקיים המצוה אז בדעתו כאילו יש כאן שבועה ויהיה נזהר יותר.

בעיקר דברי הקצוה"ח כבר השיגו עליו האחרונים שסותר משנתו. שבתשובותיו בסוף ספר אבני מלואים סי' יד כ' לחדש שחלוק דין שבועה על מצוות מדין אין איסור חל על איסור. דלגבי אין איסור חל על איסור אע"פ שהאיסור השני אינו חל לגבי עונש אבל חל לגבי איסור, ונ"מ לקוברו בין רשעים גמורים כדאיתא ביבמות לג,א. אבל לגבי שבועה אין השבועה חל כלל היות והוא כבר מושבע מהר סיני. ועי"ש שמוכיח את זה מדברי הש"ך ביו"ד בסי' רלח דמי שנשבע שלא יאכל נבילות ונתקל למצב של פיקוח נפש שחייב לאכול הנבילה אז אין צריך לשאול על נדרו. ואם נאמר דהוי כמו אין איסור חל על איסור אז בוודאי צריך לשאול על נדרו. שאע"פ שהוא במצב של פיקו"נ אם יש לו אפשרות למעט האיסור חייב לעשותו. אלא ע"כ שלא חל השבועה כלל. נמצא שהקצוה"ח סותר דברי עצמו שכאן כ' שלכו"ע עכ"פ חל האיסור וצ"ע.

[ד]

מצוה לקיים דברי המת

כ' בשו"ת יעקב סי' קסח שאין מצוה לקיים דברי המת אלא בעניני ממון אבל לגבי שאר דברים אין חיוב לשמוע למת. ועי"ש שמוכיח מהא דיעע"ה השביע את יוסף לקברו בא"י ואם נאמר שיש מצוה לקיים דברי המת בכל מילי היה די בזה שצוהו ולא היה צריך לשבועה. עוד הוכיח מהא שאמרו לו אחיו "אביך צוה לפני מותו לאמור וגו' אנא שא נא פשע אחיך וגו'" ויוסף ענה להם "אל תראו וגו' וינחם אותם וגו'" משמע דהוא אינו מחויב לקיים צוואת אביו, עד שהוצרך יעקב לבקש כ"כ אנא שא נא, וגם יוסף הוצרך להבטיחם על כך ולנחם אותם לדבר על לבם. ועיש"ע שהוכיח מהא דכתבו הראשונים ספ"ק דגיטין דמצוה לקיים דברי המת אינו אלא אם המעות הושלש לכך, אבל אם המת לא נתן לו

המעוות אין חייב כלל. (וכך נפסק להלכה בחו"מ סי' רנב סעי' ב) ואם נאמר שבכל ענין יש מצוה לקיים דברי המת אז אפילו בלא הושלש חייב דלא גרע משאר דברים.

וכן דעת התשב"ץ ח"ב סי' נג שדן על מי שנשבע שלא ידבר עם אחי אשתו ואביו צוה בשעת מיתתו שידבר אתו. וכ' התשב"ץ וז"ל תחלת כל דבר אומר לך כי מה שכתבת בזה משום דמצוה לקיים דברי המת ולפי דבריך בכל מת דעלמא אפי' אינו אביו יש מצוה לקיים דברו ולהתיר נדר שהודר עד"ר מפני מצוה זו. דברים אלו הן בלא השגחה שלא בכל דבר אמרו מצוה לקיים דברי המת שאין האדם בשעת מיתתו נביא ולא מלך ונשיא שיצוה החיים לקיים דבריו שאין שלטון ביום המות ולא אמרו זה אלא כשצוה שיעשה מממונו כלום שמצוה לקיים דברו שהרי בממון שלו יכול לצוות וחייבין הכל לקיים דברו ונכלל בכלל מצות נחלות ולא בכל ממון ג"כ אמרו מצוה לקיים דברי המת דאי לא תימא הכי מתנת ש"מ במקצת אמאי בעיא קנין אע"ג דמית ולא אמרי' בה מצוה לקיים דברי המת אלא ודאי לא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא במוסר ביד שלישי או ביד שליח או במה שהוא ביד אחרים.

אבל עי' בשו"ת שואל ומשיב מהד"ת ח"א סי' א בשם ספר אבן שוועב בשם הרמב"ן שהמקור של מצוה לקיים דברי המת הוא מיעע"ה שצוה ליוסף לקברו בא"י. הרי לן להדיא ששייך מצוה לקיים דברי המת גם בענינים שלא שייכים לממון. והא דהק' השבו"י א"כ למה צריך להשביעו הרי בלא"ה ישמע לו מצד מצוה לקיים דברי המת י"ל שהרמב"ן הולך לשיטתו שטעם השבועה לא היה בשביל שיוסף יקשיב לו דבלא"ה לא היה חושש שלא ישמע לו אלא שהיה בשביל שפרעה לא יתנגד. אבל קצ"ע על דברי האבן שוועב שמהרמב"ן משמע שהיה סומך על יוסף בלי מצוה לקיים דברי המת, וז"ל לא היה יעקב חושד בבנו הצדיק האהוב לו שימרה על מצות אביו עכ"ל. ועי' שם בשו"מ שהק' על האבן שוועב דאין להביא ראיה מיעע"ה דבכל מקרה היה חייב להקשיב מטעם כיבוד אב ואם.

ועי' בשו"ע יו"ד סי' שדמ סעי' י שמי שצוה לא להספידו חייבים לשמוע בקולו. [ועי' בפת"ת שם שדן האם הדין כן גם באדם גדול] הרי לן דלהלכה שייך גם במילי דעלמא ולא רק בעניני ממון.

[ה]

כיבוד אב ואם לאחר מיתתם

הפני"פ והשו"מ הניחו כדבר פשוט שציוויו של יעקב אבינו ליוסף לקברו היה מחייב אותו מדין כאו"א. אז עלינו לדון האם באמת יש חיוב כאו"א לאחר מיתתם. והנה הגרע"א בשו"ת ח"א סי' סח דן האם יש חיוב כאו"א לאחר מיתה, דמצד אחד כתוב בגמ' מכבדו מחיים מכבדו לאחר מיתה. משמע שיש חיוב לאחר מיתה. אבל מצד שני בכתובות קג,א כתוב שאין חיוב כבוד לאשת אביו, משמע שהיות וכל סיבת החיוב הוא מצד כבוד אביו אז לאחר מיתה אין חיוב. ע"ז עונה הגרע"א שדברים שהם לכבוד ולגדולה כגון לומר הריני כפרת משכבו שייך אפילו לאחר מיתה. אבל דברים שהם לו לנחת רוח כגון לכבד אשתו ובניו הגדולים לא שייך לאחר מיתה דאז כבר לא איכפת ליה לאביו.

ולפי"ז מקשה הגרע"א שלכ' אין חיוב לציית לדיבוריה, שאין זה אלא ענין של נחת רוח ולא שייך לאחר מיתה. אבל בב"י יו"ד סי' שעו מבואר שיש חיוב לציית לצוואת אביו, דדן שם במקרה שאמו צווה עליו לומר קדיש והאבא מקפיד שלא יאמר, ומסיק הב"י שכבוד אביו עדיף, אבל בלא"ה היה מחויב לשמוע לאמו אף שזה לאחר מיתתה. ות' הגרע"א דאולי חייב משום מורא ואפילו להט"ז שאין חיוב מורא שלא בפניו זה רק לגבי "לא יסתור את דבריו" אבל לגבי שלא לקיים צוואתו יודה שחייב אפילו שלא בפניו. ועי"ש שמסיק לפי"ז אם אביו צווה לבנו לתת מתנה מנכסי הירושה חייב לתת. וכל הדיון במצוה לקיים דברי המת האם זה רק במשליש או לא זה הכל בלשון מתנה או באחר שאינו בנו אבל בבנו יש גם משום כאו"א. אלא שמפלפל שם האם לחייב הבן לתת מעות הירושה מקרי "משל אב" או "משל בן" עי"ש. ולפי"ז בנידון דידן שיעקב אבינו צווה לקוברו בא"י יש חיוב לציית לדבריו מטעם מורא. אבל יש לדון דמטעם מורא אולי אין חיוב אלא א"כ צווה לו בפירוש דאז הוי כסותר את דבריו, אבל כאן שרק ביקש ולא צווה כדברי המהרי"ל דיסקין א"כ אולי אין חיוב. ויתכן שזה באמת כוונת מהרי"ל דיסקין שלא היה חייב. (ומיושב מה שהקשינו עליו לעיל)

אבל לענ"ד נראה שיש לפרש דברי הב"י באופן אחר. דהנה זה שכ' הגרע"א שאין חיוב כבוד לאחר מיתה בדברים שאינם אלא משום נחת רוח, הטעם הוא משום "דלא איכפת לו" א"כ היכא שיש לו תועלת ממש בדברים אלה בוודאי שחייב שהרי כן "איכפת לו". א"כ לגבי אמירת קדיש שיש תועלת להנשמה באמירתן אז פשוט שיש חיוב. וכן מה שדן הגרע"א שם לגבי פריעת חוב אביהם שיש משום כאו"א, בוודאי יש תועלת לאביו שחובותיו יהיו פרועים. (כדמצינו בכמה סיפורים שהנשמה לא היתה במנוחה משום חובות שהיתה חייבת עדיין) ולפי"ז אין לדמות להיכא שציווהו לתת ממעות הירושה מתנה לאחר, דשם אין לאב שום תועלת, ואם משום "נחת רוח" שמקשיבים לו, זה לא שייך לאחר מיתה כדברי הגרע"א. ולפי"ז בנידון דידן שיעקב אבינו צווה ליוסף לקברו בא"י בוודאי שיש כאן תועלת ליעקב, א"כ צדקו דברי האחרונים שאפילו לאחר מיתה היה מחויב להקשיב לאביו. אלא דיש לדון דאולי היה פטור מטעם שיש הוצאות הדרך וקי"ל דכאו"א משל אב. ואולי תלוי בספק של הגרע"א הנ"ל.